

ejus, sed omnibus diebus penitentiae lamenta persolvat. Hic de illo adulterio agitur quod cum cognato vi-ri, vel cum cognata uxoris committitur.

Non est dimittenda uxor pro aliqua macula, seu deformitate corporis.

Illud etiam sciendum est, quod pro aliqua infirmitate, vel macula corporali, non licet viro uxorem dimittere, & è converso; sed debet alter alteri subsidia providere. Unde Augustinus (de serm. Domini in monte Lib. I. cap. xxxii. vel xviii.) „Si uxorem quis habeat sterilem, sive deformem corpore, vel debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel surdam, vel si quid aliud, sive morbis, vel laboribus, doloribusque confectam, & quidquid excepta fornicatione excogitari potest vehementer horribile; pro societate, fideque sustineat.“

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister de matrimonio, & causis ejus, hic determinat de personis contrahentibus matrimonium: & dividitur in partes duas. In prima determinat de impedimentis matrimonii, quæ non faciunt personas penitus illegitimas ad contrahendum; in secunda de illis quibus personæ penitus ad matrimonium illegitimæ redduntur, dist. xxxvii. ibi: *Sunt ergo quidam ordines in quibus nullatenus potest contrahi conjugium.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento quodam matrimonii, quod facit personam non simpliciter, sed aliquo modo illegitimam, quod consistit in defectu naturæ, scilicet frigidityte; secundo de impedimento conditionis secundum mores, & statuta hominum, scilicet servitute, xxxvi. distinct. ibi: *Nunc de conditione videamus an valeat conjugium dividere.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento frigiditytis, quod matrimonium contrahendum impedit; in secunda de impedimento per quod actus matrimonii jam contracti impeditur, scilicet de fornicatione, prout est causa divortii, xxxv. dist. ibi: *Hoc etiam notandum est, &c.* Prima in duas. In prima prosequitur de impedimentis personarum ad contrahendum matrimonium in generali. In secunda descendit in speciali ad impedimentum, de quo primo agere intendit, ibi: *De his enim qui causa frigiditytis debent reddere non possunt, consuit Gregorius ut permaneant.* Et hæc dividitur in duas. In prima ostendit quod frigiditytas præcedens matrimonium impedit ne contrahatur. In secunda ostendit quod superveniens matrimonio ipsum dissolvere non possit, ibi: *Illud etiam sciendum est &c.* Prima in duas. In prima determinat de effectu naturæ impediente matrimonium, per quem homo impotens redditur ad carnalem copulam. In secunda determinat de effectu peccati, per quem homo ineptus redditur ad idem, quod etiam matrimonium impedit, scilicet incestus, ibi: *De his etiam qui cum duabus sororibus, vel quæ cum duobus fratribus dormiunt, videndum est.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento quo natura impotens redditur ad opus carnale; in secunda de impedimento quo impotens redditur ad consentiendum in copulam conjugalem, ibi: *Furiosi quoque dum in amentia sunt matrimonium contrahere non valent.* Prima in duas. In prima determinat de impotentia coeundi (4) ex causa naturali, scilicet frigidityte; in secunda de impotentia quæ est ex maleficio, ibi: *De maleficii autem impedimento hoc tenendum decernitur.*

QUÆSTIO I.

HIC quærentur quinque.
Primo. De impedimentis matrimonii in generali.

(4) *Al. ex causa simili naturali.*

Secundo. Utrum frigiditytas impediatur matrimonium.
Tertio. Utrum maleficio.
Quarto. Utrum furia, vel amentia.
Quinto. Utrum incestus.

ARTICULUS I.

Utrum matrimonio convenienter impedimenta assignentur.

- AD primum sic proceditur. Videtur quod matrimonio inconvenienter impedimenta assignentur. Matrimonium enim quoddam sacramentum est contra alia divinum. Sed aliis non assignantur impedimenta. Ergo nec matrimonio assignari debent.
- Præterea. Quanto aliquid est minus perfectum, tanto paucioribus modis impediatur. Sed matrimonium inter alia sacramenta est minus perfectum. Ergo vel nulla, vel paucissima impedimenta ei assignari debent.
- Præterea. Ubi cumque est morbus, ibi est necessarium remedium morbi. Sed concupiscentia, in cuius remedium matrimonium est indultum, est in omnibus. Ergo non debet esse aliquod impedimentum quod aliquam personam penitus illegitimam faciat ad contrahendum.
- Præterea. Illegitimum dicitur quod est contra legem. Sed hujusmodi impedimenta quæ matrimonio assignantur, non sunt contra legem naturæ, quia non similiter inveniuntur in quolibet statu humani generis: plures enim gradus consanguinitatis inveniuntur esse prohibiti in uno tempore quam in alio: lex autem humana non potest, ut videtur, matrimonio impedimenta præstare: quia matrimonium non est ex institutione humana, sed divina, sicut & alia sacramenta. Ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta assignari quæ faciunt personas illegitimas ad contrahendum.
- Præterea. Illegitimum, & legitimum differunt per hoc quod est contra legem, vel non contra legem, inter quæ non cadit medium, cum sint opposita secundum affirmationem, & negationem. Ergo non possunt esse aliqua matrimonii impedimenta, quibus personæ mediæ inter legitimas, & illegitimas constituantur.
- Præterea. Nullo impedimento potest à re aliqua removeri, quod in diffinitione ejus cadit. Sed indivisibilitas cadit in diffinitione matrimonii, ut supra distinct. xxvii. quæst. 1. art. 1. quæstionc. 3. patuit. Ergo non possunt esse aliqua impedimenta quæ matrimonium contractum dirimant.
- Præterea. Conjunctio viri & mulieris non est licita nisi in matrimonio. Sed omnis conjunctio illicita dirimi potest. Ergo si aliquid impediatur matrimonium contrahendum, hoc dirimet contractum de facto; & sic non debent aliqua impedimenta assignari matrimonio quæ impediatur contrahendum, & non dirimant contractum.

Sed

8. Sed contra. Videtur quod debeant esse infinita matrimonii impedimenta. Quia matrimonium quoddam bonum est. Sed infinitis modis est defectus boni, ut dicit Dionysius iv. cap. de div. Nom. Infinita sunt impedimenta matrimonii.

9. Præterea. Impedimenta matrimonii accipiuntur secundum conditiones particularium personarum. Sed conditiones hujusmodi sunt infinitæ. Ergo & matrimonii impedimenta.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod in matrimonio sunt quædam quæ sunt de essentia ipsius, & quædam quæ sunt de solemnitate ejus, sicut & in aliis sacramentis. Et quia remotis his quæ non sunt de necessitate sacramenti, adhuc manet verum sacramentum; ideo impedimenta quæ contrariantur his quæ sunt de solemnitate sacramenti, non efficiunt quin sit verum matrimonium: & talia dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimunt contractum sicut prohibitio Ecclesiæ, & tempus feriatum: unde versus:

*Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.*

Impedimenta autem quæ contrariantur his quæ sunt de essentia matrimonii, faciunt ut non sit verum matrimonium: & ideo dicuntur non solum impedire matrimonium contrahendum, sed dirimere contractum: quæ his versibus continentur:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibus:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

Horum autem numerus hoc modo accipi potest. Potest enim matrimonium impedi aut ex parte contractus matrimonii, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matrimonii fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam, & violentiam; erunt duo impedimenta matrimonii, scilicet *vis*, id est coactio, & *error* ex parte ignorantia: & ideo de istis duobus impedimentis supra Magister determinavit, ubi agebatur de causa matrimonii. Nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, quæ sic distinguuntur. Potest enim aliquis impedi à matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicujus personæ. Simpliciter, ut cum nulla possit matrimonium contrahere; & hoc non potest esse, nisi quia impeditur à matrimoniali actu; quod quidem contingit dupliciter. Primo quia non potest de facto, sive quia omnino non possit, & sic ponitur impedimentum *impotentia coeundi*; sive quia non libere possit, & sic ponitur impedimentum *conditio servitutis*. Secundo quia non licite potest, & hoc secundum quod ad continentiam obligatur; quod contingit dupliciter: quia vel obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum *ordinis*; vel ex voto emisso, & sic impedit *votum*. Si autem impeditur aliquis à matrimonio non simpliciter sed respectu alicujus personæ, vel propter obligationem ad alteram personam, sicut qui junctus est uni matrimonio, non potest alteri conjungi, & sic est *ligamen*, scilicet matrimonii; vel quia deficit proportio ad alteram personam, & hoc tripliciter. Primo propter nimiam distantiam ad ipsam, & sic est *disparitas cultus*. Secundo propter nimiam propinquitatem; & sic ponitur triplex impedimentum, scilicet *cognatio*, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio junctæ; & *publicæ honestatis jus-*

titia, in qua est propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ personæ per sponsalia junctæ. Tertio propter indebitam conjunctionem ad ipsam primo factam; & sic impedit *crimen adulterii* prius cum ipsa commissi.

Ad primum ergo dicendum, quod alia etiam sacramenta impedi possunt, si aliquid quod sit de essentia, vel solemnitate sacramenti, subtrahatur, ut dictum est. Sed tamen magis matrimonio quam aliis sacramentis impedimenta assignantur propter tres rationes. Primo quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impedi quam alia sacramenta, quæ uni personæ competunt singulariter. Secundo quia matrimonium habet in nobis causam, sed alia quædam sacramenta solum in Deo: unde & penitentia, quæ habet causam in nobis aliquo modo, Magister supra distinct. xvi. quædam impedimenta assignavit, ut hypocrisis, ludos, & hujusmodi. Tertio quia de aliis sacramentis est præceptum, vel consilium, sicut de bonis perfectioribus; sed de matrimonio est indulgentia, sicut de bono minus perfecto: & ideo ut detur occasio proficiendi in melius plura impedimenta assignantur matrimonio quam aliis sacramentis.

Ad secundum dicendum, quod perfectiora pluribus modis impedi possunt, in quantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquid imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta; & sic est de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procederet, si non essent alia remedia, quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subveniri; quod falsum est.

Ad quartum dicendum, quod personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem, in quantum est in officio naturæ, statuitur lege naturæ, in quantum est in officio communitatis, statuitur lege civili: & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile de aliis sacramentis, quæ sunt sacramenta tantum. Et quia lex naturalis secundum diversos status recipit determinationes diversas, & jus positivum etiam variatur secundum diversas hominum condiciones in diversis temporibus; ideo Magister ponit in diversis temporibus diversas personas illegitimas fuisse.

Ad quintum dicendum, quod lex potest aliquid prohibere vel universaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus: & ideo inter esse totaliter secundum legem & esse totaliter contra legem, quæ sunt contraria opposita, & non secundum affirmationem, & negationem, cadit medium esse aliquammodo secundum legem, & aliquammodo contra legem: & propter hoc ponuntur quædam personæ mediæ inter simpliciter legitimas & simpliciter illegitimas.

Ad sextum dicendum, quod impedimenta prædicta non dicuntur interimere matrimonium contractum, quasi solventia verum matrimonium, quod rite est contractum; sed quia solvunt matrimonium quod contractum est de facto, & non de jure. Unde si impedimentum aliquod matrimonio rite facto superveniat, matrimonium solvere non valet.

Ad septimum dicendum, quod illa impedimenta quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque matrimonium contrahendum, non ut (1) non fiat, sed ut non licite fiat verum matrimonium.

(1) *Al. deest non.*

nium: & tamen si fiat, matrimonium verum contractum est, quamvis contrahens peccet; sicut si aliquis consecraret post comestionem, peccaret, contra statutum Ecclesie faciens: nihilominus verum sacramentum perficeret: quia jejunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

Ad octavum dicendum, quod impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita, sicut & omnes causae per accidens; sed causae corrumpentes aliquod bonum per se, sunt determinatae, sicut & causae constituentes: quia causae constructionis, & destructionis sunt alicujus rei oppositae, vel eadem contrario modo sumptae.

Ad nonum dicendum, quod conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitae, sed in generali possunt reduci ad certum numerum; sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operativis, quae particularium, in quibus est actus, conditiones considerant.

ARTICULUS II.

Utrum frigiditas matrimonium contrahendum impediatur.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod frigiditas matrimonium contrahendum non impediatur. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonii: quia perfectiora sunt matrimonia pari voto continentium, ut supra dist. xxvi. dictum est. Sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam. Ergo non est impedimentum dirimens contractum matrimonium.

2. Præterea. Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ira & nimia caliditas, quae hominem exsiccat. Sed caliditas non ponitur matrimonii impedimentum. Ergo nec frigiditas poni debet.

3. Præterea. Omnes vetuli sunt frigidi. Sed vetuli possunt matrimonium contrahere. Ergo frigiditas non impedit matrimonium.

4. Præterea. Si scit mulier virum esse frigidum, quando cum eo contrahit, verum est matrimonium. Ergo frigiditas, quantum est de se, matrimonium non impedit.

5. Præterea. Contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter moventem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine: quia cito calidum evaporat ratione suae debilitatis, ut ad corrumpendum virginem non sufficiat. Et similiter in aliquo est sufficiens caliditas movens ad pulchram, quae magis concupiscentiam inflamat, quae non sufficienter movet ad turpem. Ergo videtur quod frigiditas etsi impediatur respectu unius, non tamen simpliciter.

6. Præterea. Muller universaliter est frigidior viro. Sed mulieres non impediuntur à matrimonio. Ergo nec viri frigidi.

Sed contra est quod dicitur extra de frigidis, & maleficiis, cap. *Quod sedem: Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio; sic qui impotens sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Tales autem sunt frigidi. Ergo &c.

Præterea. Nullus potest se obligare ad impossibile. Sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem. Ergo frigidus, qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

(1) Forte vigorem. (2) Al. talis. (3) Al. tamen.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod in matrimonio est contractus quidam, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale solvendum: unde sicut in aliis contractibus non est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare, vel facere; ita non est conveniens matrimonii contractus, si fiat ab aliquo qui debitum carnale solvere non potest: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quae quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali, vel ex causa extrinseca accidentali, sicut per maleficium, de qua post dicetur. Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter: quia vel est temporalis, cui potest subveniri beneficio medicinae, vel processu ætatis; & tunc non solvit matrimonium: vel est perpetua, & tunc solvit matrimonium; ita quod ille ex cuius parte allegatur impedimentum, perpetuo maneat absque spe conjugii, alius nubat cui vult in Domino. Ad hoc autem cognoscendum, utrum sit impedimentum perpetuum, vel non perpetuum, Ecclesia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei posset esse experimentum, scilicet triennium; ita quod si post triennium, in quo fideliter ex utraque parte dederunt operam carnali copulae implendae, invenitur matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesie dissolvitur. Tamen in hoc Ecclesia quandoque errat: quia per triennium quandoque non sufficienter potest experiri perpetuitas impotentiae. Unde si Ecclesia se deceptam inveniat per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum eadem, vel alia perfecisse, reintegrat præcedens matrimonium, & dirimit secundum, quamvis de eius licentia sit factum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad hoc est de essentia eius: quia per matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulae.

Ad secundum dicendum, quod caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum. Si tamen inveniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum. Tamen quia frigiditas magis, & frequentius impedit (tollit enim non solum commixtionem seminum, sed etiam (1) rigorem membrorum, quo fit conjunctio corporum) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quam caliditas, cum omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducat.

Ad tertium dicendum, quod vetuli quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimonium; secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis, secundum quod est in officium naturae.

Ad quartum dicendum, quod in quolibet contractu hoc universaliter tenetur, quod ille qui est impotens ad solvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum quo se obligat ad eius solutionem. Tamen impotens potest esse tripliciter. Uno modo quia non potest solvere de jure; & sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum, sive sciat ille cum quo facit (2) talem contractum hanc impotentiam, sive non. Alio modo quia non sit solvendo de facto: (3) & tunc si sciat ille cum quo

QUAESTIO I. II

quo contrahit, hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, ostenditur quod alium finem ex contractu quaerit, & ideo contractus stat; si autem nescit, tunc contractus nullus est. Et ideo frigiditas, quae causat talem impotentiam, ut homo non possit de facto solvere debitum, & conditio servitutis per quam homo non potest de facto libere reddere, impediunt matrimonium, quando alter conjugum ignorat hoc quod alius non potest reddere debitum. Impedimentum autem per quod aliquis non potest de jure reddere debitum, ut consanguinitas, annullat contractum matrimonium, sive sciat alter, sive non: & propter hoc Magister ponit quod hæc duo faciunt personas (4) omnino illegitimas.

Ad quintum dicendum, quod non potest esse perpetuum impedimentum naturale in viro respectu unius personae, & non respectu alterius. Sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere, & ei conjugi. Nec esset hoc contra matrimonium, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum. Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed accidentaliter extrinseca: & ideo de ea idem est iudicium quod de maleficio, de quo post dicetur.

Ad sextum dicendum, quod mas est agens in generatione, sed femina est patiens: & ideo major caliditas requiritur in viro ad opus generationis quam in muliere: unde frigiditas, quae facit virum impotentem, non faceret mulierem impotentem. Sed in muliere potest esse impedimentum naturale ex causa alia, scilicet arctatione; & tunc idem est iudicium de arctatione mulieris, & de frigiditate viri.

ARTICULUS III.

Utrum maleficium possit matrimonium impedire.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione daemonum. Sed daemones non habent potestatem impediendi matrimonii actum magis quam alios corporales actus, quos impedire non possunt: quia sic totum mundum perverterent, si comestionem, (5) & gressum & alia huiusmodi impedirent. Ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

2. Præterea. Opus Dei est fortius quam opus diaboli. Sed maleficium est opus diaboli. Ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

3. Præterea. Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonii, nisi sit perpetuum. Sed maleficium non potest esse impedimentum perpetuum: quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores, expulso peccato tollitur maleficium; vel etiam per aliud maleficium, vel per exorcismos Ecclesie, qui sunt ordinati ad reprimendam vim demonum. Ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

4. Præterea. Carnalis copula non potest impediri, nisi impediatur potentia generandi, quae est principium ejus. Sed unius viri potentia generativa se habet ad omnes mulieres aequaliter. Ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu unius viri, nisi sit respectu omnium.

(4) Al. non omnino. (5) Al. & egressum. (6) Nicolai: Si per sortiarias, vel maleficas, occulto, sed numquam injusto Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut puram confessionem faciant, &c.

Sed contra est quod dicitur in Decret. xxxiii. q. i. cap. v. *Si (6) per sortiarias, vel maleficas: & infra: Si sanari non potuerint, separari valebunt.*

Præterea. Potestas daemonis est major quam hominis. Job xl. 24. *Non est potestas super terram quae comparetur ei.* Sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potestatem, vel castraturam; & ex hoc matrimonium impeditur. Ergo multo fortius hoc virtute daemonis fieri potest.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod maleficium nihil erat in mundo, nisi in aestimatione hominum, qui effectus naturales quorum causae sunt occultae, maleficis imputabant. Sed hoc est contra auctoritates Sanctorum, qui dicunt, quod daemones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando à Deo permittuntur: unde per eos malefici signa aliqua facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, sive incredulitatis: quia non credunt esse daemones nisi in aestimatione vulgi tantum, ut terrores quos homo sibi ipsi facit ex sua aestimatione, imputet daemones; & quia etiam ea imaginatione vehementi aliqua figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur daemones videri. Sed hæc vera fides repudiatur, per quam Angelos de caelo cecidisse, & daemones esse credimus; & ex subtilitate suae naturae multa posse quae nos non possumus: & ideo illi qui eos ad talia faciendâ inducunt, malefici vocantur.

Et ideo dixerunt alii, quod per maleficia præstari potest impedimentum carnali copulae; sed nullum tale est perpetuum: unde non dirimit matrimonium contractum; & dicunt, jura quae hoc dicebant, esse revocata. Sed hoc est contra experimentum, & contra nova jura, quae antiquis concordant.

Et ideo distinguendum est: quia impotentia coeundi ex maleficio aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit; aut non est perpetua, & tunc non dirimit. Et ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus præfixit, triennium scilicet, sicut de frigiditate dictum est. Tamen hæc est differentia inter maleficium & frigiditatem: quia qui est impotens ex frigiditate, sicut est impotens ad unam, ita ad aliam; & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur ei licentia ut alteri conjugatur: sed ex maleficio homo potest esse impotens ad unam, & non ad aliam; & ideo quando iudicio Ecclesie matrimonium dirimitur, utrique datur licentia quod alteram copulam quaerat.

Ad primum ergo dicendum, quod quia corruptio peccati prima, per quam homo servus est factus diaboli, in nos per actum generantem devenit, ideo malefici potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis quam in aliis; sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, ut dicitur, quam in aliis animalibus, quia per serpentem diabolus mulierem tentavit.

Ad secundum dicendum, quod opus Dei potest opere diaboli impediri divina permissione; non quod diabolus Deo sit fortior, ut per violentiam opera ejus destruat.

Ad tertium dicendum, quod maleficium est ira perpetuum quod non potest habere remedium humano opere; quamvis Deus posset remedium præstare